

hentet, Kildematerialet kritiseres. Hans Undersøgelser bliver følgende vanskelige at bedømme, hvis man ikke selv er fortrolig med denne Kilde. Er man det, er der imidlertid ingen Tvivl om Rigtigheden af de naaede Resultater.

Virkningen af disse øges stærkt gennem Forfatterens fornemme Fremstillingsform. Sproget svøber sig elegant om de behandlede Emner og gør trods den knappe Form Fremstillingen særdeles levende. Det giver baade Dybde og Stemning over Skildringen. Saa vel »Den sorte Jyde« som »Det gamle Land« og »Snapstinget« er nydelige Eksempler herpaa. Hvor mesterlig er ikke Skildringen i »Den sorte Jyde« af den Magt, Naturen udøvede over Bonden. Først Billedet af Hedens alvorsfulde Majestæt, der stillede Mennesket blot Ansigt til Ansigt med dets Gud, og saa Resultatet — den gamle 80-aarige Røgter, som med dyb Resignation endog over for Døden ligger og synger i sin Seng ved Siden af sin Ligkiste, og illustreret med Kierkegaards og Blichers Skildringer af, hvordan de selv havde oplevet dette.

Det er samtidig et godt Eksempel paa Værdien og Arten af hans Metode. Han har selv erfaret, hvilken Magt Midt- og Vestjyllands storslaaede Landskaber har over Menneskenes Sind, og han kender fra Nutidens Beboere af disse Egne den Indstilling og Tankegang, mange Aars Liv i saadanne Omgivelser afføder. Saa finder han frem to Eksempler, der udtrykker samme Erfaring, fra den Tid Heden endnu laa udyrket hen — og vel at mærke gjort af to af vore menneskelige set dybest udviklede Forfattere, der var nøje fortrolig med Menneskene baade i og uden for Hedeegnene. Med dem illustrerer han saa det Resultat, han er naaet til. Dets Rigtighed lader sig ikke logisk bevise, men er saa almen kendt, at det er uomtvisteligt. Er det ikke et lige saa exakt Studium som nogen tekstkritisk Undersøgelse? Dertil er det et godt Eksempel paa hans fremragende Kombinationsevne.

Hugo Matthiessens Bøger minder om et Billede af Vermehren eller Dalsgaard. Begge Dele er Genremalerier, og Historikeren staar ikke tilbage for Maleren. De er aandsbeslægtede. En Bog som »Den sorte Jyde« kunde synes komponeret over samme Motiver, som inspirerede Vermehren til Billederne af »Faarehyrden« eller »Hvedebrødsmanden«, og det er det samme, de to Kunstnere har ønsket at udtrykke — Mennesket, som det saa ud i den storslaaede, vildsomme Natur.

Georg Hansen.

Et Blads Historie lader sig skrive paa to Maader, enten med bred Baggrund i Tidens Historie og Presseforhold, saaledes at

Udviklings- og Brydningslinierne stadig trækkes op, eller som selve det levende Organs Historie fra Dag til Dag. Det første er søgt gjort i vor eneste hittidige fyldigere Bladhistorie, Jürgensen West og Norvins »Berlingske Tidende« 1749—1838» (1924) og i udenlandske Værker som W. D. Bowman: »The story of the Times« (1931), Jean Göransson: »Aftonbladet som politisk tidning 1830—35« (1937) og Egil Husby: »Den Constitutionelle« (1943).

Vald. Koppel har i *Af Politikens Historie* (I—II, Kbh. 1947) villet kombinere begge Metoder, men har dog som Helhed holdt sig til den sidste. Den giver naturligvis ogsaa den mest levende og farverige Fremstilling, og en saadan har her aabenbart været ønsket. Vald. Koppel er den rette Mand hertil, vidende, elegant og klar, med sikkert journalistisk Blik og den menneskelige Forstaaelse, der skærmer mod ensidig Ros eller Dadel. En underholdende og broget Bog er der kommet ud deraf, med Strejftog ind paa mange, dels væsentlige, dels uvæsentlige Felter, og med førstehaands Oplysninger her og der. Men naturligvis kunde man adskillige Steder have ønsket en bredere Basis for Fremstillingen. Der er nu straks »Politikens« Stiftelse. Historien herom begynder med Bruddet mellem Berg og Hørup. Her citerer Koppel (I, S. 9 f.) dels Professor Arup, dels nogle unævnte Forfattere, der har en anden Mening om Motiverne end Professoren. Jeg henviser til mine Bemærkninger om Sagen 10. R. VI, S. 363. Siden de blev skrevet, har Dr. Hakon Stangerup behandlet Problemet i sin »Kulturkampen« (II, S. 262—68), en Bog, hvis Styrke ikke netop ligger i det specielt politisk-historiske. For saa vidt som Professor Arup ikke har givet noget som helst Bevis for sin Opfattelse, anser jeg Stangerups Bemærkninger for solidere, men han begaar den Fejl at forflygtige det rent politiske Moment i Sagen. Jeg finder det ganske forklarligt, at Hørup ud fra den øjeblikkelige politiske Situation kunde se Bergs Overgang som »Aarhundredets Gaade«. Hørup tænkte — trods Dr. Stangerups Bemærkninger herom — først og sidst som Politiker. Det er sikkert nok, at der var en solid Baggrund for Bergs Frafald i Modsætningen mellem ham og det litterære Venstre og endnu mere mellem hans Vælgere og Støttepartiet. Hans Frafald er forklarligt alene ud herfra, og det er lige saa forklarligt, at Politikeren Hørup saa det som en politisk Gaade. Men derfor kan der naturligvis godt have været Motiver af anden, mere personlig Art, og det vilde være interessant, om der kunde paavises noget herom.

Med Rette hævder Koppel, at det er et særdeles tilladeligt Maal for et Dagblad at blive »Organ for den højeste Oplysning«.

At det er et Maal, der kan være svært at naa, er en anden Sag. Det er heller ikke saa meget denne Side af »Politiken«s Virksomhed, der omtales i Bogen, som Bladets altid levende Del i Dagens Begivenheder og dets Skribenters Opfindsomhed. Herved kommer det rette kalejdoskopiske Avisbillede frem, og der gives ogsaa derigennem gode Bidrag til Dags- og Kulturhistorien. Men, som sagt, man kunde adskillige Steder have ønsket dybere Indtrængen, og man betvivler ikke, at Forfatteren kunde have præsteret den. Hans Forudsætninger er i Orden. Den egentlige Baggrund for og Udviklingen i Hørups Antimilitarisme er et Emne for en Doktordisputats — det er næppe nok berørt i Koppels Bog. Den for Udviklingen af den litterære Etik betydningsfulde Brevveksling mellem Edv. Brandes og Vilh. Andersen i Marts 1900 er kun sparsomt belyst fra en enkelt Side. Om Bladet »Politiken«s Del i vigtige Begivenheder som Venstres Sprængning 1905 og Ministeriedannelserne 1909 og 1913 hører man for lidt. Om Smørkrigen og Paaskeforliget intet. Bedre belyst er Begivenhederne 1920, selv om Rejsningen mod »Politiken« kunde være fyldigere skildret og forklaret. Paa de fleste Punkter har imidlertid Koppel givet Bolden op — saa maa andre tage fat.

Der er Grund til at fremhæve Forfatterens talrige, korte og rammende Karakteristikker af Personer. I det hele betyder Bogen, saaledes som den nu engang er anlagt, en værdifuld Berigelse af vor Presselitteratur.

Povl Engelstoft.

Det er nu over 75 Aar siden Kirkehistorikeren L. Helveg gav den sidste foreliggende, samlede Fremstilling af Pietismens Historie i Danmark. I de mellemliggende Aar er der blevet offentliggjort en Række vigtige Bidrag til Belysning af dens Udvikling, lige som ogsaa forskellige Sider af og enkelte Personligheder inden for denne Retning er blevet behandlet i mere eller mindre dybtgaaende Monografier. Som et saadant nyt Bidrag, der skal bane Vejen for en tiltrængt ny Helhedsfremstilling, maa man opfatte den Afhandling, som Sognepræst Johannes Pedersen har udgivet under Titel *Fra Brydningen mellem Orthodoksi og Pietisme. Københavns Kirkeliv 1704—1712*. (Teologiske Studier Nr. 7). (Kbh. 1945, 193 S.).

Frem for alt har Forfatteren set det som sin Opgave at belyse Hovedskikkelsen herhjemme i denne Periode, Frantz Julius Lützens, der som tysk Hofpræst hos Frederik IV 1704—12 spillede en betydelig Rolle for Pietismens Gennembrud i det første Aarti af det 18. Aarhundrede. Da Lützens' Type har været bestemt